

**REKABET HUKUKU ÖZELLİKLE HAKSIZ REKABET
AÇISINDAN HELAL GIDA SERTİFİKASI**

Prof. Dr. Metin TOPÇUOĞLU*

Yrd. Doç. Dr. Burcu ÖZKUL**

ÖZET

Üretim girdilerinin ve kaynaklarının (menşei) çeşitliliği, hem tüketici tercihleri hem de maliyet ve rekabet şartları boyutuyla teşebbüsler üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptir. Bu gün hemen hemen her üründe kullanılan katkı maddelerinin, insan sağlığı (fizik ve ruh) üzerindeki etki ve sonuçları ile ilgili tartışmalar, hala kesin verilerle açıklığa kavuşturulabilmiş değildir. Bu tartışmaların yol açtığı sorunlardan birisi de gıda (yiyecek, içecek) ürünlerinin hazırlanması, üretimi, korunması, paketlenmesi ve tüketiciye ulaştırılması sürecinde, helal üretim girdilerinin kullanılıp kullanılmadığı veya bizatihi ürünün kendisinin helal olup olmadığıdır.

Giderek artan tüketici bilinci ve pazarın yüzlerce milyar dolarlık büyüklüğü, teşebbüslerin üretim ve pazarlama politikalarını etkilemektedir. Pazar büyüklüğünün ve üretim girdileri ile ilgili maliyet farkının, teşebbüsleri dürüstlük kurallarına aykırı davranışlara sevk etmesi, bu alanda kullanılan helal sertifikası veya standartlarının suiistimal edilmesi muhtemeldir. Bu çalışmada, dürüst rekabet anlayışının, tüketicilerin ve rakip teşebbüslerin

* Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ABD Öğretim Üyesi.

** Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD Öğretim Üyesi.

korunması açısından helal sertifikası veya standartlarının kötüye kullanılması ve sonuçları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Üretim girdileri, katkı maddeleri, insan sağlığı, helal gıda, tüketici hakkı, helal sertifikası, dürüst rekabet, haksız rekabet, örnek haksız rekabet halleri, tüketici örgütleri, haksız rekabet davaları, özel hukuk ve kamu tüzel kişilerinin dava açma hakkı, tazminat davası, ceza davası.*

HALAL FOOD CERTIFICATION IN TERMS OF COMPETITION LAW ESPECIALLY UNFAIR COMPETITION

ABSTRACT

The production inputs and resource (origin) diversity have a biased impact on consumer's choice and competition in terms of the undertakings. These days almost all of the products use chief ingredients which have a great impact on human health (physical and mental). The dispute regarding this issue yet has not been clarified. The nourishment (food and drinks) products caused discussions in matters of preparation, production, preservation, packaging and delivery to consumers, hence the process of halal production including the inputs used during it; or the discussions could be regarding the final product itself lawful or not.

Increasing consumer's awareness and market size with hundreds of billions dollars influence the enterprises. The market size, especially the difference between the cost of the final product and that of the inputs used are likely to cause contrary behavior to the norms of the halal food certification, which goes beyond the rules of honesty regarding the standards required it;

eventually it might turn out that the halal certification is improperly used. In this study we will examine the protection of the fair competition, the meaning of it consumers and competing undertakings in terms of misuse and the results of the halal certification and standards.

Key words: *Production inputs, food additives, human health, halal food, consumer right, halal certificate, honest competition, unfair competition, examples of the unfair competition practices, consumer organizations, unfair competition lawsuits, right of lawsuit of the private law and public legal persons, suit for damages, criminal action.*

I) Genel olarak

Standart veya sertifika, ürünlerin; alıcı (teşebbüs, işletme) veya tüketicilerin aradıkları şartlara, niteliklere uygun olup olmadığını gösteren bilgi ya da işaretlerdir. İşletmelerde kalite kavramının tanımlarından birisi de standartlara uygunluktur. Bu yönüyle standartlar, kalitenin alt sınırlarıdır¹.

Müşteri veya tüketici güveninin korunması, bu kimselerin mağdur edilmemesi, standartların gerçeği yansıtmasına bağlıdır². Ticari hayattaki güven ilişkisinin ve tüketicilerin korunması, söz konusu standart veya sertifikaların aslına uygun ve gerçekliğini muhafaza etmesine bağlıdır. Belirli standart veya sertifikalarla mal ya da hizmet sunan teşebbüslerin standart yahut sertifikaların

¹ Bkz. ÖZDEMİR, Tayfun, İstatistiksel Kalite, Ankara 2000, s. 4 vd; ERTÜRK, Yakup Erdal, “Gıda Sanayinde Kullanılan Kalite Güvence Sistemlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi: ISO 9000, ISO 22000 (HACCP) Örneği”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 2009, s. 40 vd; TAŞKIRAN, Neslihan, “Bilişim Alanında Kalite Uygulamaları ve Standartlar Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, 2010, s. 84 vd.

² Sertifikaların güvenilirliği konusunda bkz. JAHN, Gabriele; SCHRAMM, Matthias; SPILLER, Achim, “The Reliability of Certification: Quality Labels as a Consumer Policy Tool”, Journal of Consumer Policy, 28, 2005, s. 53 vd.

gereklerini yerine getirme ve uyandırdıkları güveni koruma zorunluluğu hem ahlaki ve vicdani hem de hukuki bir yükümlülüktür.

Helal sertifika veren kuruluş üyelerinin, bu kuruluş marifetiyle veya bağımsız şekilde fiyat tespit etmeleri ya da aralarındaki rekabeti bertaraf etmeleri mümkündür. Ayrıca helal sertifika sahibi teşebbüslerin sonradan, sertifikanın aradığı nitelik şartlarını veya öngördüğü yükümlülükleri hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesi haksız rekabet olarak kabul edilebilecektir.

II) Helal sertifika sahibi teşebbüslerin yol açabileceği rekabet ihlalleri

Anayasamız, Devleti, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlenmesini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almak; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemekle yükümlü tutmuştur (m. 167/1). Anayasanın bu hükmü gereği 1994 yılında 4054 sayılı “Rekabetin Korunması Hakkında Kanun” (RKHK)³ kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. RKHK m. 4/1 hükmü, belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleyen, bozan ya da kısıtlayan teşebbüsler arası anlaşmaları, uyumlu eylemleri ve teşebbüs birliği kararlarını yasaklamıştır⁴.

Ülkemizde “helal” kavramını tanımlayan; helal sertifikası ve şartlarını, sertifika vermeye yetkili kişileri ve statülerini düzenleyen pozitif bir hukuk kuralı bulunmamaktadır. Halen helal sertifikası veren kuruluşların önemli bir kısmının dernek ve şirket statüsünde olduğu söylenebilir. Bir kamu tüzel

³ RG, 13.12.1994, S. 22140.

⁴ Teşebbüs birlikleri marifetiyle rekabetin kısıtlanması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TOPÇUOĞLU, Metin, “Rekabet Hukuku Uygulamasında Teşebbüs Birlikleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, Sayı: 4, 2001, s. 129-171.

kişisi olarak Türk Standartları Enstitüsü de helal sertifikası vermeye yetkilendirilmiştir⁵.

Helal sertifikası veren, bu sebeple denetim görev ve yetkisine sahip olan denetim kuruluşlarının teşebbüs birliği niteliği taşıdığı söylenebilir. Hal ve şartlara göre sertifika veren denetim kuruluşu üyelerinin aralarında anlaşarak rekabeti kısıtlamaları mümkündür. Rekabet Kurumu resen, ihbar, şikâyet veya Bakanlığın talebi üzerine (RKHK m. 9/1) aralarında anlaşarak rekabeti kısıtlayan teşebbüslere karşı soruşturma açabilecektir. Soruşturma sonucunda, aralarında işbirliği yaparak rekabeti bertaraf eden sertifika sahibi teşebbüslere, onun yönetici ve çalışanlarına idari para cezası verilebilecektir (RKHK m. 16, 17)⁶.

III) Haksız Rekabet Açısından Helal Gıda Sertifikası

1) Sertifikalar ve Önemi

Sağlık, güvenlik, kalite gibi ihtiyaçlar standartların dili doğrultusunda karşılanmaya çalışılıyor. Standartlar, ticari faaliyetlerin ve tüketim hayatının

⁵ “Enstitü, tüzelkişiliği haiz, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen bir Kamu Kurumu olup kısa adı ve markası "TSE"dir” [Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu (RG, 22.11.1960, S. 10661), m. 1/2].

⁶ “Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir.

Teşebbüs veya teşebbüs birliklerine üçüncü fıkrada belirtilen idarî para cezaları verilmesi halinde, ihlalde belirleyici etkisi saptanan teşebbüs veya teşebbüs birliği yöneticilerine ya da çalışanlarına teşebbüs veya teşebbüs birliğine verilen cezanın yüzde beşine kadar idarî para cezası verilir.

Kurul, üçüncü fıkraya göre idarî para cezasına karar verirken, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası bağlamında, ihlalin tekrarı, süresi, teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin piyasadaki gücü, ihlalin gerçekleşmesindeki belirleyici etkisi, verilen taahhütlere uyup uymaması, incelemeye yardımcı olup olmaması, gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususları dikkate alır.

Kanuna aykırılığın ortaya çıkarılması amacıyla Kurumla aktif işbirliği yapan teşebbüs ya da teşebbüs birlikleri veya bunların yöneticileri ve çalışanlarına, işbirliğinin niteliği, etkinliği ve zamanlaması dikkate alınarak ve gerekçesi açık bir şekilde gösterilmek suretiyle üçüncü ve dördüncü fıkralarda belirtilen cezalar verilmeyebilir veya bu fıkralara göre verilecek cezalarda indirim yapılabilir” RKHK m. 16/3-6).

dilidir. Örneğin CE⁷ sertifikası olmayan bir ürünün AB üyesi ülkelere satılabilmesi mümkün değildir. Benzer şekilde Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan başta olmak üzere bir kısım İslam ülkelerine yapılacak ihracatta helal sertifikalı ürün şartı arandığı bilinen gerçektir. Helal sertifikası, bir ürünün hazırlanması, üretimi, korunması, depolanması ve dağıtım sürecinde İslam dininin öngördüğü şartlara uygun hareket edildiğini gösteren belgedir. Bundan başka sertifika şartlarının, ürünün gıda güvenliği ve hijyen kurallarına uygun hazırlandığı güvencesini de kapsadığı ifade edilmektedir⁸.

Katkı maddelerindeki çeşitlilik ve giderek yükselen tüketici bilinci, helal gıda tartışmalarını güçlendirmektedir. Bu tartışmaları önemseyen veya pazar payı olarak fırsata dönüştürmek isteyen teşebbüsler, ürünlerinin ya da üretim süreçlerinin helal standartlara uygunluğunu göstermek amacıyla helal sertifikası kullanmaktadır. Dolayısıyla iç ticarete olduğu gibi dış ticarete de helal sertifikalı gıda ticaretinin giderek önem kazandığı anlaşılmaktadır⁹.

Kimi ülkelerde helal ve kosher standartlarına uygun yiyecek ve içecek üretimi, dini ve ticari aktörlerin inisiyatifine bırakılmış, kamu otoritesi düzenleyici veya denetleyici bir rol üstlenmekten uzak durmuştur. Amerika Birleşik devletlerinde ise dini otoritelerin yönlendirici rolü göz ardı edilmemiş

⁷ CE, AB’de üretilen ve AB Direktiflerinden birinin veya birkaçının kapsamına giren ürünlerde üreticinin, temel kalite ve güvenlik standartlarına uyduğunu gösteren işarettir. CE standardı, ürünlerin, amacına uygun kullanılması halinde insan can ve mal güvenliğine, bitki ve hayvanlara, çevreye zarar vermeyeceği güvencesini içermektedir. CE işaretine sahip bir ürün, tüketicinin can ve malına ya da çevreye zarar verdiği takdirde, her bir ürün için 7 bin Euro ile 70 milyon Euro arasında cezai yaptırım uygulanır. CE işareti yetkili bir kuruluş tarafından verilmez, üreticiler ürünleri üzerine CE işaretini kendileri kullanırlar. Bkz. DOĞAN, Çağrı, CE İşareti ve Türkiye’deki Kullanımına Yönelik Yapılan Uyum Çalışmaları, 2011 [http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/ce_isareti_25.06.2012%2012-36-16.pdf (03.05.2014)], s. 2; SAVAS, Halil, “Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 4, S. 2, 2003, s. 132. CE standardı ile ilgili Yönetmelik (RG, 23.02.2012, S. 28213) 2012 yılında yayınlanmıştır.

⁸ Bkz. http://gimdes.helalgidafirmalari.net/sertifika.html; http://www.wcs.com.tr/entegre_belgelendirme.htm.

⁹ Helal ürün pazarında yıllık talebin 200 milyar ABD Doları civarında olduğu belirtilmektedir [http://gimdes.helalgidafirmalari.net/helal.html (05.04.2014)].

fakat helal ve kosher ürün tüketicilerinin korunması ihtiyacı esas alınmıştır¹⁰. Bu doğrultuda bazı eyaletlerin helal tanımı çerçevesinde yasal düzenleme yaptıkları görülmektedir¹¹. Ülkemizde doğrudan helal gıda ve şartlarını, denetim kurumlarını ve uygulanacak yaptırımları konu edinen bir düzenleme bulunmamaktadır.

2) Haksız Rekabet

TTK m. 54 hükmünden hareketle haksız rekabeti, rakip veya sağlayıcılarla müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı davranışlar olarak tanımlayabiliriz. Tanımdaki “müşteri” kavramını, TTK m. 54/1’deki “bütün katılanların” bir kısmını oluşturan ve ürünleri, ticari amaçla satın alan işletmeler başta olmak üzere tüketmek amacıyla edinen tüketicileri de kapsayacak şekilde geniş anlamak gerekir¹². Bu açıdan özellikle TTK m. 56/3’te tüketici menfaatlerini koruyan özel hukuk ve kamu hukuku tüzel kişilerine dava açma hakkı verilmesi önemlidir.

Kanunumuzda, yürürlükten kaldırılan TTK m. 56 hükmünde olduğu gibi haksız rekabeti tanımlayan bir hüküm yoktur. Kanun koyucu tanım yerine, genel bir ilke benimsemekle yetinmiştir: “Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldattıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve

¹⁰ HAVINGA, Tetty, “Regulating Halal and Kosher Foods: Different Arrangements between State, Industry and Religious Actors”, *Erasmus Law Review*, Vol. 3, Issue: 4 (2010), s. 253, 254.

¹¹ Örneğin New Jersey için bkz. http://www.njleg.state.nj.us/2000/Bills/a2000/1919_i1.pdf (06.04.2014). Ayrıca California, Illinois, Michigan, Minnesota ve Texas eyaletlerinin de helal standartlarına ilişkin düzenlemelere sahip olduğu ifade edilmektedir. Bkz. HAVINGA, *Regulating Halal and Kosher Foods: Different Arrangements between State, Industry and Religious Actors*, s. 249, dnp. 47.

¹² Ayrıca bkz. ARKAN, Sabih, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na İlişkin Değerlendirmeler”, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Konferans, Bildiriler - Tartışmalar*, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s. 47; BOZTOSUN, N. Ayşe; ÜNAL, Akın, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Ticaret Unvanına, İşletme Adına ve Haksız Rekabete İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, Y. 2005, s. 402.

hukuka aykırıdır” (TTK m. 54/2). Haksız rekabetin sınırlarını tespit eden TTK m. 54/2 hükmüne göre rakipler, tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkilerin haksızlığı veya hukuka aykırılığı, söz konusu ilişkinin dürüstlük kuralına aykırı olmasından kaynaklanmaktadır. Şu halde “aldatıcı” bir davranışın dürüstlük kuralına aykırılığından şüphe edilemez. Aynı doğrultuda dürüstlük kuralına aykırı her davranış ve ticari uygulama haksız rekabet olarak kabul edilecektir. Ayrıca “diğer şekillerdeki” ibaresinin maddenin kapsamına ve etkisine herhangi bir katkısı yoktur. Bu yüzden Kanun koyucunun, madde gerekçesindeki¹³ İsviçre öğretisine atfen, Rekabet Hukukunda, MK m. 2 hükmünde düzenlenen dürüstlük kuralından farklı veya ondan daha geniş bir ilkenin varlığını ima eden açıklamasının haksız rekabet anlayışını zorladığını düşünüyoruz. Maddede “dürüstlük kuralı” dışında, bir davranış veya ticari uygulamanın haksızlığını veya hukuka aykırılığını gösterecek başkaca bir kritere yer verilmemiştir. Dolayısıyla Gerekçede, dürüstlük kurallarının “sözleşmesel veya önsözleşmesel temelde ve taraflar arasındaki ilişkide var olan güvenle ilgili” olduğu yolundaki açıklamaya katılmak mümkün değildir¹⁴. Kanun koyucu, TMK m. 2 hükmü ile sözleşme ilişkileri dışında, kişilerin haklarını kullanırken de salt kişisel menfaatlerle hareket etmelerini engellemek istemiştir. Bir hakkın dürüstlük kurallarına aykırı kullanılması, hakkın kötüye kullanımıdır. Pek tabii hakkın kötüye kullanımı da dürüstlük kurallarına aykırı düşer¹⁵.

¹³ “... (R)ekabet hukukundaki dürüstlük kuralları İsviçre öğretisinde belirtildiği gibi Türk Medenî Kanununun 2 nci maddesinin birinci fıkrası hükmündeki dürüst davranış kuralları ile tam örtüşmeyebilir. Çünkü Türk Medenî Kanununun 2 nci maddesi anlamında dürüstlük kuralları sözleşmesel veya önsözleşmesel temelde ve taraflar arasındaki ilişkide var olan güvenle ilgilidir. Rekabet hukukunda ise bu anlamda taraf mevcut olmayabilir. Çoğu kez bir haksız fiil konumu bile söz konusu olabilir” (TTK m. 54 gerekçesi). Ayrıca bkz. POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul 2012, s. 320; AYHAN, Rıza; ÖZDAMAR, Mehmet; ÇAĞLAR, Hayrettin, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, Ankara 2012, s. 279.

¹⁴ Bkz. AKSOY, Mehmet Ali, “Haksız Rekabet Halleri ve Haksız Rekabetin Tespiti”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2011, s. 41-43.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. AKİPEK, Jale G.; AKINTÜRK, Turgut; ATEŞ KARAMAN, Derya, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, İstanbul 2012, s. 167 vd.

TTK, haksız rekabet hükümlerinin koruma alanını, bütün piyasa katılanlarını kapsayacak şekilde genişletmiştir¹⁶. Haksız rekabet hükümlerinin amacı, bütün piyasa katılanlarının menfaatini, dürüst ve bozulmamış rekabeti korumaktır (TTK m. 54)¹⁷. Kanunun piyasa katılanları olarak dikkate aldığı menfaat grubu rakip teşebbüsler, sağlayıcılar, tüketiciler ve nihayet ülke ekonomisidir¹⁸.

Rakipler, tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı fiiller “haksız ve hukuka aykırı” olmakla birlikte söz konusu hukuka aykırı fiiller ancak zarar veya zarar tehlikesi bulunması şartı ile engellenebilecektir. TTK m. 54, rekabet ortamını (dürüst ve bozulmamış rekabet), piyasa katılanlarının (rakipler, tedarik edenler ve müşteriler) rekabet hakkını ve tüketicileri korumaktadır. Haksız rekabeti tarif eden TTK m. 54/2, "zarar" unsuruna yer vermemiştir. Buna karşılık haksız rekabete ilişkin bütün müesseselerin harekete geçirilebilmesi imkânı, zarar veya zarar tehlikesi şartına bağlanmıştır. Hiç şüphesiz zarar tehlikesinin yeterli görülmesi, dava yolunu kolaylaştıracaktır. Zarar, TTK m. 56'da belirtildiği üzere, bir kimsenin müşterileri, kredisi, mesleki itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatlerinin haksız rekabetten olumsuz etkilenmesi sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Tazminat davası için zararın varlığı şarttır ancak hukuka aykırılığı

¹⁶ Bkz. POROY/YASAMAN, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 319, 320; AYHAN; ÖZDAMAR; ÇAĞLAR, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, s. 278-280; KARAHAN, Sami, *Ticari İşletme Hukuku*, Konya 2013, s. 210-212; ÇEKER, Mustafa, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku*, Adana 2013, s. 152-154; BİLGİLİ, Fatih; DEMİRKAPI, Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, Bursa 2012, s. 231, 232.

¹⁷ Dürüst ve bozulmamış rekabet hakkında bkz. GÜVEN, Şirin, *Haksız Rekabet Hukukunun Amacı ve Koruduğu Menfaatler*, Ankara 2012, s. 39 vd.

¹⁸ Kanunun gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir: “Tüm katılanlar ile rekabet hukukunun ünlü üçlüsü kastedilmiştir: Ekonomi, tüketici ve kamu. "Katılanlar" gibi çok geniş bir sözcüğün kullanılması ile rekabet kurallarının rakipler arası ilişkilere özgülenmesinin yolu kapatılmıştır”. “Ekonomi” ve “kamu” ifadelerinin hangi amaç için kullanıldığı belirsizdir. Bilindiği gibi rekabet hukukunun koruduğu menfaat teşebbüsler, tüketiciler ve rekabetin yol açacağı olumlu etkiler (üretim etkinliği, kaynak dağılımında etkinlik ve dinamik etkinlik) dolayısıyla ülke ekonomisidir. Bkz. TOPÇUOĞLU, Metin, *Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları*, Ankara 2001, s. 21 vd; KAYAR, İsmail, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 2013, s. 261.

bizzat kanun tarafından kabul edilmiş bir fiilin, dava yoluyla tespitinin veya durdurulmasının, zarar ya da zarar tehlikesinin bulunmaması gerekçesiyle istenememesi izahı güç bir durumdur¹⁹.

TTK m. 55 özellikle haksız rekabet sayılacak halleri altı ana başlık (a-f) halinde sıralamış ve her bir başlık altında çok sayıda haksız rekabet davranışlarına yer vermiştir. Bu başlıklar ve altında zikredilen haksız rekabet davranışları sınırlı sayıda değil, örnek kabilinden haksız rekabet fiilleridir. Örnek haksız rekabet fiillerinin iki pratik sonucu olduğu söylenebilir: İspat kolaylığı sağlaması ve TTK m. 62/1.a'daki ceza davası yolunun örnek haksız rekabet fiilleriyle sınırlandırılması. TTK m. 54/2 hükmü kapsamında dürüstlük kuralına aykırı her türlü davranış yasaktır. Bu temel kural bir yana Kanunun, özellikle işaret ettiği ve altı ana başlık halinde sıraladığı haksız rekabet örnekleri somut olay bakımından ispat kolaylığı sağlayacaktır. Bir davranış veya ticari uygulamanın TTK m. 55/2'de işaret edilen örneklerden birisi ile örtüşmesi durumunda, uyuşmazlığı halle yetkili olan mahkemenin, ayrıca söz konusu uygulamanın haksız rekabet sayılıp sayılmayacağını araştırmasına gerek kalmayacaktır.

3) Haksız rekabet açısından standartlar

TTK m. 55, yaygın olarak karşılaşılan haksız rekabet örneklerini hayli ayrıntılı denebilecek alt başlıklar halinde düzenlemiştir²⁰. Bu örnekler arasında doğrudan sertifika veya standartların kötüye kullanılmasını konu edinen bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat teşebbüsler, teşebbüslerle tüketiciler

¹⁹ Aynı yönde bkz. KAYAR, Ticari İşletme Hukuku, s. 268.

²⁰ Hükümdeki ayrıntılı örneklerin, uygulayıcıları somut olayı bir gruba dâhil edebilmek için gereksiz çaba göstermeye zorlayacağı yönündeki eleştirisi için bkz. ARKAN, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler, s. 47.

arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı her türlü davranış haksız rekabettir. Bu anlamda gerçeğe aykırı şekilde helal sertifikası kullanmak hiç şüphesiz yanıltıcı ve dürüstlük kurallarına aykırıdır. Helal sertifika şartlarını taşımayan ürünlerin helal sertifikası ile satışa sunulması, müşterileri etkileyeceğinden hatta yanıltacağından haksız rekabet olarak kabul edilecektir²¹. Bu doğrultuda başlıca haksız rekabet hâlleri arasında sayılan “dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar”ın (m. 55/1-a.2-4, 9)²² standart veya sertifikalar yoluyla yapılacak suiistimalleri de kapsayacağı kuşkusuzdur. Bununla birlikte rakipler veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı davranışlar haksız rekabet teşkil edeceğinden, somut olayın sayılan örneklerden birinin kapsamına girmesi şart değildir.

a) Hukuki sorumluluk

Mal veya hizmetlerinde kullandığı helal sertifika (standart) şartlarına uygun üretim, sunum veya satış yapmayan teşebbüse karşı zarar gören veya zarar görme tehlikesi bulunan kişiler:

²¹ “... mahkemece davalının eylemi, TSE Markasına dolayısıyla TSE Kurumuna tüketici tarafından duyulan güveni sarsacağı ve marka sahibi olanlarla olmayanlar arasında haksız rekabet ortamı yaratacağı, kamu oyunu yanıltacağı muhakkak olduğundan, davacı kurum lehine münasip miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile bu talebin reddi doğru görülmemiş, kararın bu yönden bozulması gerekmiştir” [Y. 11. HD, 27.4.2000, E.2598, K.3579 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası)].

²² “Aşağıda sayılan hâller haksız rekabet hâllerinin başlıcalarıdır:

- a) Dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar ve özellikle;
...
2. Kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkileri hakkında gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarda bulunmak veya aynı yollarla üçüncü kişiyi rekabette öne geçirmek,
3. Paye, diploma veya ödül almadığı hâlde bunlara sahipmişçesine hareket ederek müstesna yeteneğe malik bulunduğu zannını uyandırmaya çalışmak veya buna elverişli doğru olmayan meslek adları ve sembolleri kullanmak,
4. Başkasının malları, iş ürünleri, faaliyetleri veya işleri ile karıştırılmaya yol açan önlemler almak,
...
9. Malların, iş ürünlerinin veya faaliyetlerin özelliklerini, miktarını, kullanım amaçlarını, yararlarını veya tehlikelerini gizlemek ve bu şekilde müşteriyi yanıltmak”.

- a) Fiilin haksız olup olmadığının tespitini,
- b) Haksız rekabetin men'ini,
- c) Haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini ve hukuka aykırı fiillerin önlenmesi için kaçınılmaz ise, haksız rekabetin işlenmesinde etkili olan araçların ve malların imhasını,
- d) Kusur varsa zararlarının tazminini, isteyebilir.

Helal sertifika yoluyla haksız rekabette bulunana karşı dava açma hakkına sahip olan kimseler, zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek başta rakip teşebbüsler olmak üzere diğer sağlayıcılar ve müşterilerdir (TTK m. 56/1, 2). Bu kimselerden başka ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan meslekî ve ekonomik birlikler, tazminat davası dışındaki diğer davaları açabileceklerdir. Ayrıca tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar, dava açmaya yetkili kılınmışlardır. Kanun, kamusal nitelikteki kurumlardan söz ettiğine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini korumakla yükümlü Gümrük ve Ticaret Bakanlığı²³, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı²⁴ da haksız rekabet davalarını açmaya yetkili sayılacaklardır.

²³ “Gümrük ve Ticaret Bakanlığının görevleri şunlardır:

... Evrensel kabul görmüş tüketici haklarının sağlanması ve korunmasına yönelik hukukî ve idarî tedbirleri almak, tüketicinin korunmasını sağlayıcı inceleme, araştırma ve düzenlemeler yapmak” [Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG, 08.06.2011, S. 27958 Mükerrer), m. 2/1.j, 11].

²⁴ “Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

... Bitki, hayvan, gıda ve yem güvenliğini gözeterek tüketiciyi ve halk sağlığını korumak amacıyla tedbirler almak” [Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG, 08.06.2011, S. 27958 Mükerrer) m. 7/1.ğ].

Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (YENİ TKHK)²⁵ tüketici bakımından *haksız ticari uygulamaları* özel olarak düzenlemiş, tüketicinin bir mal veya hizmete karşı ekonomik davranış biçimini (iradesini) bozan uygulamalar haksız ticari uygulama olarak kabul edilmiştir²⁶. Tüketici örgütleri, Bakanlık ile ilgili piyasayı düzenleyen kamu kurum ve kuruluşları, *haksız ticari uygulamalar (m. 62) ve ticari reklamlara (m. 61) ilişkin hükümler dışında*, tüketicilerin ortak menfaatlerinin korunmasını gerektiren hâllerde tüketici mahkemelerinde tespit, men veya düzeltme davası açabilecektir (Yeni TKHK m. 73/6)²⁷. Görüldüğü gibi münferiden tüketicileri ilgilendiren sorunlar ile *haksız ticari uygulamalar ve ticari reklamlar* için tüketici örgütlerine, ilgili Bakanlık ve kamu kuruluşlarına dava açma yetkisi verilmemiştir. Bu durumda Kanun koyucunun, özellikle maddeye dahil ettiği “*haksız ticari uygulamalar*” kriter ile haksız rekabete dayanan dava açma imkânlarını sınırlandırmak istediği veya sehven bu algıya yol açtığını belirtmek gerekir. İstisna tutulan dava açma yetkisi doğrudan tüketici menfaatleri ile ilgili sorunlar olmalı idi. Tüketicilerin ortak menfaatleriyle ilgili “*haksız ticari uygulamalara karşı tüketici örgütleri ile ilgili Bakanlık ve kamu kuruluşlarının söz konusu davaları açma yetkisi*

²⁵ RG, 28.11.2013, S. 28835.

²⁶ “(1) Bir ticari uygulamanın; mesleki özenin gereklerine uymaması ve ulaştığı ortalama tüketicinin ya da yönelmiş grubun ortalama üyesinin mal veya hizmete ilişkin ekonomik davranış biçimini önemli ölçüde bozması veya önemli ölçüde bozma ihtimalinin olması durumunda haksız olduğu kabul edilir. Özellikle aldatici veya saldırgan nitelikte olan uygulamalar ile yönetmelik ekinde yer alan uygulamalar haksız ticari uygulama olarak kabul edilir. Tüketicilere yönelik haksız ticari uygulamalar yasaktır.

(2) Ticari uygulamanın haksız olduğunun iddia edilmesi hâlinde, ticari uygulamada bulunan, bu uygulamanın haksız ticari uygulama olmadığını ispatla yükümlüdür.

...

(4) Haksız ticari uygulamaların tespit edilmesine ve bunların denetlenmesine ilişkin usul ve esaslar ile her hâlikârda haksız ticari uygulama olarak kabul edilecek uygulamalar yönetmelikle belirlenir” (m. 62).

²⁷ Yeni TKHK m. 73/6 gerekçesinde şu açıklamalara yer verilmiştir: “Altıncı fıkrada, tüketici mahkemelerinde tüketicilerin ortak çıkarlarının korunması amacıyla dava açma ehliyetine sahip taraflar tüketici örgütleri, ilgili piyasayı düzenleyen kamu kurum ve kuruluşları ile Bakanlık olarak belirlenmiştir. Kendilerine dava hakkı verilenler, haksız ticari uygulamalar ile ticari reklam ve ilânlara ilişkin hükümler dışında, münferit tüketici sorunu olmayan ve genel olarak tüketicileri ilgilendiren hâllerde dava açabileceklerdir. Örneğin tehlikeli malların piyasadan çekilmesi gibi talepler bu türden genel nitelikli taleplerdir. Dava hakkı sahiplerinin talepleri, bu Kanuna aykırı bir durumun doğma tehlikesi olan hâllerde bunun önlenmesine veya durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı alınması veya hukuka aykırı durumun tespiti, önlenmesi veya durdurulmasına karar verilmesi yönünde olacaktır”.

kısıtlanmamalıdır. Bu açıdan yeni Kanunun, yürürlükten kaldırdığı kanundan (ETKHK) daha geri olduğu açıktır. ETKHK m. 23/4 hükmüne göre: “Bakanlık ve tüketici örgütleri münferit tüketici sorunu olmayan ve genel olarak tüketicileri ilgilendiren hallerde bu Kanunun ihlali nedeniyle kanuna aykırı durumun ortadan kaldırılması amacıyla tüketici mahkemelerinde dava açabilirler”.

Mesleki özenin gereklerine uymayan ve ulaştığı ortalama tüketicinin ya da yöneldiği grubun ortalama üyesinin mal veya hizmete ilişkin ekonomik davranış biçimini önemli ölçüde bozan veya önemli ölçüde bozma ihtimali olan (Yeni TKHK m. 62/1) “ticari uygulamaların” TTK m. 54/2 kapsamında haksız rekabet sayılacağı muhakkaktır. TTK m. 56/3, menfaat ayırımı yapmaksızın, tüketicilerle ilgili sivil toplum kuruluşlarının ve kamu tüzel kişilerinin dava açma hakkını, *özel olarak* düzenlemiştir. Bu yüzden Yeni TKHK m. 76/3 hükmü sorunlara gebedir. Aksi halde kanun koyucunun; TTK m. 56/3 ile tüketici lehine dava açma hakkını tüketici menfaatlerini gözeterek özel hukuk ve kamu tüzel kişilerini kapsayacak şekilde genişletmek istediğini; Yeni TKHK m. 73/6 ile de bu imkânı sınırlandırdığını veya geri aldığını kabul etmek gerekir ki bu sonucun doğru olmayacağı açıktır. Mevcut halleriyle maalesef TTK m. 56/3 ile Yeni TKHK m. 76/3 çelişmektedir. Özel veya genel kanun anlayışıyla bu çelişkiyi gidermek mümkün değildir. Bundan başka, doğrudan tüketici menfaati ile ilgili olup olmadığına bakmadan tüketicilerin menfaatlerini koruyan özel ve kamu hukuku tüzel kişilerine dava açma yetkisi tanıyan TTK m. 56/3 ’ün, tüketicilerin münferit sorunları dışında ortak sorunlarla sınırlı dava hakkı içeren Yeni TKHK m. 73/6 hükmünden daha ileri ve kapsamlı olduğu tereddütsüzdür.

b) Cezai sorumluluk

Haksız rekabet fiillerinin cezalandırılması ile ilgili menfaati üç başlık altında toplayabiliriz. Bu menfaatlardan ilki, ticari faaliyetlerini dürüstlük kurallarına uygun hareket ederek yürüten kimselerin, faaliyetlerini bu kurallara aldırış etmeden yürütenlere karşı korunması ve zarara uğramalarının engellenmesidir. Bu husus rakiplerin korunması bakımından önem taşımaktadır. İkinci temel menfaat, tüketicilerin korunmasıdır. Üçüncü menfaat ise dürüst rekabet anlayışını ihlal eden, rekabet düzenini bozan kimsenin, kamuya ve nihayet ülke ekonomisine²⁸ zarar vermesidir²⁹.

TTK m. 62 hükmü, TTK m. 55/1’de yazılı haksız rekabet fiillerini kasten işleyenler için hapis ve adli para cezası öngörmüştür. Fakat Ceza Hukukundaki kıyas yasağı veya suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gereği sadece TTK m. 55/1’de alt başlıklar halinde ve açıkça zikredilen haksız rekabet fiilleri ile TTK m. 62/1.b-d’deki fiiller şikâyet üzerine cezalandırılabilir. Şu halde maddede doğrudan sayılmayan ancak TTK m. 54/2 hükmü kapsamında haksız fiil oluşturabilecek fiillerin cezalandırılması imkânı bulunmamaktadır³⁰.

Şartlarını taşımadığı halde ürünlerinde helal sertifikası kullanan veya sertifika gereklerini yerine getirmeyenlerin fiilleri, TTK m. 55/1.a-2 ve TTK m. 62/1.b kapsamında haksız rekabet olarak değerlendirilebilecektir. Aslında TTK m. 55/1.a-2³¹ ve TTK m. 62/1.b³² hükümlerinin aynı haksız rekabet fiillerini

²⁸ Kanunun gerekçesinde (m. 54), tüm katılanlar ile rekabet hukukunun ünlü üçlüsü ekonomi (?), tüketici ve kamunun kastedildiği açıklamasına yer verilmesi kayda değerdir. Ayrıca bkz. ARKAN, Sabih, “Haksız Rekabet – Gelişmeler – Sorunlar”, BATİDER, C. XXII, S. 4, 2004, s. 6.

²⁹ ERMAN, Sahir, Şirketler Ceza Hukuku, Ticari Ceza Hukuku VII, İstanbul 1993, s. 96.

³⁰ Ayrıca bkz. TTK m. 62 gerekçesi.

³¹ “Aşağıda sayılan hâller haksız rekabet hâllerinin başlıcalarıdır:

... Kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkileri hakkında gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarda bulunmak veya aynı yollarla üçüncü kişiyi rekabette öne geçirmek”.

³² “Kendi icap ve tekliflerinin rakiplerininkine tercih edilmesi için kişisel durumu, ürünleri, iş ürünleri, ticari faaliyeti ve işleri hakkında kasten yanlış veya yanıltıcı bilgi verenler, ... hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılırlar”.

düzenlediği söylenebilir. Bu sonuca göre sahte helal sertifikası kullanan veya kullandığı sertifikanın şartlarını yerine getirmeyen kimseler cezalandırılabilir. Fakat kanun koyucunun madde gerekçesinde, esasen TTK m. 55 ile ilgili olduğu anlaşılan “maddede doğrudan sayılmayan ancak haksız fiil oluşturabilecek diğer hallerde aykırılık durumunda ise ceza verilmeyecek” şeklindeki açıklamasının TTK m. 62/1.b hakkında da tereddütlere yol açması muhtemeldir.

Etkisi ve sonuçları itibarıyla en ağır haksız rekabet ihlallerinin TTK m. 55’te sayılan örnek fiillerden ibaret olduğu iddiasında bulunmak mümkün değildir. Bu yüzden ceza sorumluluğunu sadece yaygın örnek kabilinden haksız rekabet fiilleriyle sınırlandırmak doğru olmamıştır. Haksız rekabet suçu ile korunan hukuki değer “dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır” (TTK m. 54/1)³³. Ne var ki ETK m. 56’da³⁴ olduğu gibi TTK’da haksız rekabeti tanımlayan bir hüküm yoktur. Haksız rekabetin amacını ve ilkesini belirleyen TTK m. 54’ün genel hüküm olarak “tanım hükmü” işlevini yüklediği söylenebilir. Öyleyse TTK m. 54 ve 62 hükümlerinin, bu amaca uygun olarak yeniden düzenlenmesi şarttır. Böylece hem tereddütler ortadan kaldırılmış hem de örnekler (TTK m. 55, m. 62/1.b) arasında yer almayan fakat TTK m. 54/2 kapsamında haksız rekabet kabul edilen fiillere karşı Ceza Hukuku’nun caydırıcılık ve tedip imkânlarından yararlanılmış olacaktır³⁵.

Helal standartlarını karşılamamakla birlikte ürünler üzerinde helal şartlarına uygunluk bilgisine yer verilmesi, bir denetim kuruluşunun helal

³³ ERDOĞAN, Yavuz, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet Suçu”, s. 432, 433 [http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayınları/ipekyolucanlanıyor/Dr.YavuzERDOGAN.pdf (10.04.2014)].

³⁴ “Haksız rekabet, aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimalidir”.

³⁵ Ceza davası açma imkânını sınırlandıran hükümle ilgili eleştiri için bkz. ERDOĞAN, Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet Suçu, s. 458, 459; ÖZKUL, Burcu, “Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve TTK Tasarısı Açısından Haksız Rekabet Hükümlerine Bir Bakış”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, C. 12, S. 3, 2007, s. 339.

sertifikasının ürünler üzerinde usulsüz kullanılması, helal şartlarını kısmen veya tamamen karşılamayan üretim yapılması, belirli ürünler için alınan sertifikanın kapsama girmeyen ürünler için de kullanılması TTK m. 55/1.a-2, 9 ve 62/1.b anlamından haksız rekabettir. Yukarıdaki tereddütler bir yana, genel olarak haksız veya usulsüz sertifika kullanan bu kimselerin; malları, iş ürünleri, faaliyetleri hakkında gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarda buldukları (TTK m. 55/1.a-2); mallarının, iş ürünlerinin veya faaliyetlerinin özelliklerini gizleyerek kasten müşteriyi yanılttıkları (TTK m. 55/1.a-9; 62/1.b)³⁶ aşikârdır. Sertifika veya helal işareti ile müşterilerini kasten³⁷ yanıltan ve rakiplerine karşı üstünlük sağlayan kimseler, iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla³⁸ cezalandırılacaktır. Suçun takibi, hukuk davası açma hakkına sahip olanlardan birinin şikâyetine bağlıdır (TTK m. 62).

4) Standartlar açısından TTK'nın haksız rekabet hükümlerinin değerlendirilmesi

Bir teşebbüsün, yetkisi olmaksızın ürünleri üzerinde bir denetim kuruluşunun helal sertifikasını kullanması veya sahip olduğu sertifika yükümlülüğünü hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesi TTK m. 54/2 hükmü

³⁶ Müşteri kitlesinin artmasına veya eksilmemesine yola açacak nitelikteki özel hayatla (siyasi veya dini faaliyetler yahut irtibatlar) ilgili yanlış ya da yanıltıcı bilgilerin de bu kapsamda olduğu ifade edilmektedir (ERMAN, Şirketler Ceza Hukuku, Ticari Ceza Hukuku VII, s. 109).

³⁷ Bu fiillerin kast dışında ihmal veya özensiz davranışlarla işlenmesi zayıf ihtimal olmakla birlikte kast unsuru yoksa haksız veya usulsüz sertifika kullanan kimseler cezalandırılmayacaktır.

³⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (RG, 12.10.2004, S. 25611) sistemine göre ödenmeyen adli para cezası, hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüşmektedir (m. 52/4). Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine, belli bir süre içinde, adli para cezasını kısmen veya tamamen ödemezse, ödenmeyen miktarın karşılık geldiği gün kadar hapis cezasına maruz kalır. Adli para cezasının miktarı, hükümlünün ekonomik ve şahsi halleri göz önünde bulundurularak bir gün karşılığı, en az yirmi en fazla yüz TL aralığında belirlenir (TCK m. 52/2, 4). Fakat hapis cezasına dönüştürülen adli para cezasında azami süre sınırı üç yıldır. Ancak birden fazla hükümle adli para cezalarına mahkûmiyet hâlinde bu süre beş yıl olarak kabul olunmuştur [5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (RG, 29.12.2004, S. 25685), m. 106/7, 3]. 5275 sayılı Kanun ayrıca, üst sınır sebebiyle hapis cezası ile karşılanamayan adli para cezasının 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmesini kabul etmiştir (m. 106/11).

kapsamında haksız rekabettir. Ayrıca söz konusu kimselerin fiillerinin TTK m. 55/1-a.2-4, 9 bentlerinde sayılan haksız rekabet örnekleriyle örtüştüğü söylenebilir. Bu durumun pratik sonucu, şartlarını taşımadığı halde sertifika kullanan veya sertifika gereklerine kasten aykırı davranan kimselerin, hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezası ile cezalandırılmaları yolunun açılmasıdır (TTK m. 62). Aksi halde bu kimselerin fiillerinin sadece TTK m. 54/2 hükmü kapsamında değerlendirilerek haksız rekabet muamelesine tabi tutulması, cezalandırma için yeterli olmayacaktır.

Helal sertifika işaretini yetkisiz kullanan veya şartlarını ihlal eden kimselere karşı TTK m. 54-63 hükümlerinin caydırıcı olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bu sonucu mağdur olarak, hem rakip teşebbüsler hem de tüketiciler açısından irdeleyerek teyit etmek mümkündür. Helal sertifika işaretini yetkisi olmadan kullanan veya şartlarına uygun olarak üretim yapmayan teşebbüs, doğrudan bir teşebbüsü hedef almadığı için rakip teşebbüslerin TTK m. 56'da sayılan davaları açması ihtimali zayıftır. Öncelikle haksız rekabet fiili doğrudan kendisini hedef almayan teşebbüsün tazminat talebinde zararın kapsamı ve ispatı ile ilgili güçlükler ortaya çıkacaktır. Ayrıca mağdur teşebbüslerin fazlalığı sebebiyle davacı lehine tazminat olarak hâkimin, haksız rekabet sonucunda davalının elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına (TTK m. 56/1.d) karar vermesi de talep edilemeyecektir³⁹. Aksi halde mağdur teşebbüslerden birisi olan davacı, diğerleri aleyhine sebepsiz zenginleşmiş olur. Çok sayıdaki haksız rekabet mağduru teşebbüsün, müteselsil alacaklı (TBK m. 169)⁴⁰ sıfatıyla açacakları tazminat davasında, hâkimden failin elde ettiği menfaate hükmetmesi istenebilecektir⁴¹. Bu imkânların dışında TBK m. 50/2 mağdura, zarar miktarını

³⁹ Krş. ARKAN, Haksız Rekabet – Gelişmeler – Sorunlar, s. 14, 15.

⁴⁰ Bkz. KAYAR, İsmail, Borçlar Hukuku, Ankara 2014, s. 211, 212.

⁴¹ “Müteselsil alacaklılık, borçlunun, alacaklılardan her birine borcun tamamını isteme hakkını tanıdığı veya kanunun belirlediği durumlarda doğar. Borçlu, alacaklılardan birine yaptığı ifayla, bütün alacaklılara karşı borcundan kurtulmuş olur.

tam olarak ispat edemediği hallerde hâkimden, hakkaniyete uygun bir tazminat miktarı belirlemesini isteme (TBK m. 50/2)⁴² hakkı tanımıştır. Fakat tazminatın beklentileri karşılamayacağı endişesinin, rakip teşebbüsleri dava açmaktan caydırması ihtimali göz ardı edilemez.

Hem TTK hem de yürürlükten kaldırılan TTK, haksız rekabet failine karşı tüketicilere dava açma imkânı tanımıştır. Hatta yeni Kanun, zararlar ilgili şartı yumuşatmış, zarar görme tehlikesinin varlığını yeterli görerek tüketicileri dava açmaya cesaretlendirmek istemiştir. Tüketicilerin, sadece satın aldıkları

Alacaklılardan birinin icraya veya mahkemeye başvurmuş olduğu kendisine bildirilmedikçe, borçlu onlardan dilediği birine ifade bulunabilir.

Aksi kararlaştırılmadıkça veya alacaklılar arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, alacaklılardan her birinin edim üzerindeki hakları eşittir.

Kendisine düşen paydan fazlasını elde eden alacaklı, bu fazlalığı payını alamamış olan diğer alacaklılara ödemekle yükümlüdür” (TBK m. 169).

⁴² Yargıtay’ın konuya benzer şu kararını aktarmayı yararlı buluyoruz: “Davacı vekili, müvekkilinin kırmızı pul biber üretilip pazarladığını, Türk Gıda Kodeksi’ne göre bu tüketim maddesinde en çok 0,0005 mg/kg oranında kanserojen madde ‘Aflotoksin’ olması gerektiğini, müvekkilinin uzun uğraşlar sonucu bu sorunu çözdüğünü, yatırımlar yaptığını, ürettiği kırmızı pul biberlerinde anılan maddeyi kabul edilir oranlara çektiğini, çalışmalarından dolayı ‘TÜBİTAK Özel Başarı Ödülü’ ile ‘ASO Ürün Geliştirme Özel Ödülü’ne layık görüldüğünü, ancak çalışmalarının karşılıksız kaldığını, bu çalışmalar dolayısıyla pahalıya mal olan ürünlerin piyasada rağbet görmediğini, büyük marketlerin dahi ‘Aflotoksin’ gerçeğine dikkat etmediklerini, ucuz ve zararlı maddeyi taşıyan pul biberleri tercih ettiklerini, davalının ürünlerinde de yasal sınırların üzerinde ‘Aflotoksin’ tespit edildiğini, bu durumun haksız rekabet teşkil ettiğini ileri sürerek, haksız rekabetin tespitine, önlenmesine, ... TL maddi ve ... TL manevi tazminatın tahsiline ve hükmün ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin ISO 9002 belgesine sahip bulunduğunu, iddiaların tamamının yersiz olduğunu, pul biber üretiminin başkaları tarafından yapıldığını, müvekkilinin paketleme yaparak piyasaya sunduğunu, gıda kodeksine uygunluğunun raporlarla sabit olduğunu, haksız rekabet koşullarının bulunmadığını savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, toplanan kanıtlar ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, davalının Türk Gıda Kodeksi’ne aykırı şekilde ‘Aflotoksin’ içeren pul biberi emtiasını piyasaya sunduğu, eyleminin TTK’nun 57/10 maddesi uyarınca haksız rekabet teşkil ettiği, tarafların uyuşmazlık konusu döneme ilişkin olarak zarar ettikleri, aynı alanda faaliyet gösteren sayısız firma olduğu, davacı zararının, tek başına davalı eyleminden kaynaklanmadığı ve illiyet bağının kanıtlanmadığı gerekçesiyle, davanın kısmen kabulüne, davalının haksız rekabetinin tespiti ile önlenmesine, hükmün ilanına, diğer istemlerin reddine karar verilmiştir.

...
2-Dava, haksız rekabetin tespiti, önlenmesi, maddi ve manevi tazminatların istemlerine ilişkindir. Davacı vekili, haksız rekabetin tespit ve önlenmesi yanında maddi tazminat da talep etmiştir. TTK’nun 58-d maddesinde haksız rekabet fiilinden zarar görenin maddi tazminat da talep edebileceği hükme bağlanmıştır. Mahkemece yazılı gerekçe ile davacı tarafın maddi tazminat istemi ret edilmiştir. Ancak, davalının haksız rekabette bulunduğu doğru olarak tespit edilmiştir. Davacının, bu eylem nedeniyle zarara uğradığı sabittir. Ne var ki, davacı zarar tutarını ispat edememiştir. Bu durum karşısında, BK’nun 42 nci maddesi dikkate alınarak davacı yararına uygun tutarda maddi tazminata karar verilmesi ... gerekmiştir [11. HD, 26.11.2007, E.12564; K.14906 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası)].

ürünlerle sınırlı zarara uğrayacakları dolayısıyla tazminat davası açma yolunu tercih etmelerinin pratik olmayacağı söylenebilir. Bildiğimiz kadarıyla, bu güne karar, tüketicilerin haksız rekabet sebebiyle açtığı bir dava bulunmamaktadır. Özellikle konumuz açısından sağlığa zarar vermeyen sadece helal standartlarını karşılamayan ürünler sebebiyle gündeme gelecek maddi – manevi tazminat taleplerinin kabulünde ortaya çıkabilecek tereddütleri kaydetmek zorunludur.

Görüldüğü gibi haksız rekabet hükümleri, yetkisiz veya şartlarına aykırı helal sertifikası kullananlarla mücadelede etkili ve caydırıcı imkânlarla sahip değildir. Haksız rekabet hükümlerinin bu zaafı sadece hukuka aykırı sertifika kullanımı fiilleriyle sınırlı değil, doğrudan belirli teşebbüsleri hedef tutmayan, mağduru bütün tüketici ve rakipleri kapsayan fiiller hakkında da geçerlidir.

TTK m. 56/3 hükmüne göre ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar, üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslek birlikleri ve tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar, tespit, men ve düzeltme davalarını açabileceklerdir. Fakat Kanun, söz konusu özel hukuk ve kamu tüzel kişilerine, kendileri mağdur olmadıkları gerekçesiyle tazminat davası açma hakkını tanımamıştır. Hâlbuki haksız rekabet fiilinin belirli bir teşebbüsü hedef tutmadığı hallerde, dava açılmayacağı ve haksız rekabet failinin zenginleşeceği aşikârdır. Hatta zenginleşme miktarının yüksek olması ihtimali göz ardı edilemez⁴³. Bu durum dikkate alınarak haksız zenginleşmenin iadesi yolunun açılması, caydırıcı olacak ve rekabet ortamının korunmasına katkı sağlayacaktır.

⁴³ “Almanya’da saf meyve suyu olarak 90 fenikten satılan bir şişe içeceğin sonradan saf olmadığı anlaşılmalı ve 1 milyon şişeden fazla satılan bu içecek dolayısıyla toplam olarak yaklaşık 1 milyon markın failde kaldığı ifade edilmiştir” (ARKAN, Haksız Rekabet – Gelişmeler – Sorunlar, s. 14, dph. 48).

Belirli bir teşebbüsü hedef tutmayan bu yüzden rakip teşebbüsler ve tüketiciler tarafından dava açılması ihtimali bulunmayan hallerde haksız rekabet failinin korunmaması ve fiilin devamına cesaretlendirilmemesi için dava açılması ihtiyacı kuşkusuzdur. Açılacak dava ile pekâlâ haksız rekabet fiilinin durdurulması ve elde edilen menfaatlerin hazineye devri istenebilmelidir. Bu açıdan TBK'nın hâkime, hukuka ve ahlaka aykırı amaçlarla yapılan kazandırmaların devlete (hazineye) iadesine karar verme yetkisi tanıyan hükmü önemli bir örnektir⁴⁴. Alman Haksız Rekabet Kanunu⁴⁵ bu tür haksız rekabet fiillerinde mesleki ve ekonomik birliklere, sanayi ve ticaret odalarına, tüketici kuruluşlarına failin elde ettiği kazancın Federal bütçeye iadesini isteme hakkı tanımıştır⁴⁶. Belirli bir teşebbüsü hedef almayan haksız rekabet fiillerine karşı bizde de aynı yetkinin TTK m. 56/3 hükmüne bir cümle veya fıkra eklenerek kabulünün, yararlı olduğu kadar zorunlu olduğunu düşünüyoruz⁴⁷. Bu anlamda konumuzla bağlantılı olarak *sertifika veren denetim kuruluşları* başta olmak üzere tüketici menfaatlerini koruma yetki ve görevine sahip özel ve kamu hukuku tüzel kişilerine, hazineye ödenmek üzere, haksız rekabet failine karşı tazminat davası açma hakkı tanınabilecektir. Hatta hükmolunan tazminattan bir kısmının, dava açan özel veya kamu hukuku tüzel kişisine ödenmesi, söz konusu

⁴⁴ Bilindiği gibi hukuka veya ahlaka aykırı amaçlarla yapılan kazandırmalar geri istenemez (TBK m. 81). Ancak hâkim, hukuka veya ahlaka aykırılığı ödüllendirmek veya teşvik etmek niteliğindeki kazandırmaların Devlete ödenmesine karar verebilecektir (TBK m. 81). Bkz. ANTALYA, O. Gökhan, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul 2013, s. 844-846.

⁴⁵ "Whoever, while acting with intent, uses an illegal commercial practice pursuant to Section 3 or Section 7, thereby making a profit to the detriment of numerous purchasers, can be sued for surrender of such profit to the Federal budget by those entitled, pursuant to Section 8 subsection (3), numbers 2 to 4, to assert a cessation and desistance claim" [Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb vom 3. Juli 2004 (BGBl. I 2004 32/1414), paragraf 10/1]. Ayrıca bkz. ARKAN, Haksız Rekabet – Gelişmeler – Sorunlar, s. 9 vd; HEIDENREICH, Jan Peter, "The German Act against Unfair Competition", <http://www.iuscomp.org/gla/literature/heidenreich.htm> (10.04.2014).

⁴⁶ Bkz. FINGER, Manuela; SCHMIEDER, Sandra, "The New Law Against Unfair Competition: An Assessment", *German Law Journal*, Vol.: 6, No: 1, s. 211, 214.

⁴⁷ Aynı yönde bkz. BOZTOSUN; ÜNAL, Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Ticaret Unvanına, İşletme Adına ve Haksız Rekabete İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, s. 408, 409; ARKAN, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler, s. 47, 48.

tüzel kişileri dava yolunu kullanmaya teşvik edecektir. Böylece dürüst rekabet anlayışı korunmuş, haksız rekabet kazancı ile fail ödüllendirilmemiş, olası ihlallere karşı da caydırıcılık sağlanmış olacaktır.

SONUÇ

Rekabet şartlarının giderek artması, üretim girdileri ve bunların temin edildiği kaynak ülke (menşe) farklılığı; maliyetler yönüyle teşebbüsleri, helallik ve sağlık açısından da tüketicileri tercih sorunu ile karşı karşıya getirmektedir.

Gıda, sağlık ve giyim alanındaki üretim girdileri farklılığı ve giderek artan tüketici bilinci sebebiyle helal standartları önemini arttırmakta dolayısıyla teşebbüsler için yeni bir rekabet alanı doğmaktadır. Halen 200 milyar ABD doları civarında olduğu iddia edilen pazarın büyüklüğü, helal standartlarının önemini göstermek bakımından anlamlı bir veridir.

Pazarın cazibesi sebebiyle standartların, dürüstlük kurallarına aykırı kullanılması muhtemeldir. Öncelikle helal sertifika veren ve teşebbüs birliği vasfını taşıyan denetim kuruluşu üyelerinin aralarında anlaşarak rekabeti kısıtlamaları mümkündür. RKHK m. 4/1 hükmü, teşebbüslerin aralarındaki işbirliği anlaşmalarını yasaklamaktadır. Rekabet Kurumu resen, ihbar, şikâyet veya Bakanlığın talebi üzerine (RKHK m. 9/1) söz konusu teşebbüslere karşı soruşturma açabilecek ve idari para cezaları uygulayabilecektir (RKHK m. 16, 17).

Ürünlerinde helal sertifikası kullanmakla birlikte sertifika şartlarını taşımayan teşebbüslerin fiili, TTK m. 54/2 kapsamında haksız rekabet oluşturur. Ancak TTK'da, belirli teşebbüsleri hedeflemeyen haksız rekabet fiilleriyle mücadele imkânı verecek bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu ihtimallere yönelik, hazineye ödenmek üzere, denetim kuruluşlarına ve/veya teşebbüslerin

ve tüketicilerin menfaatlerini korumak amacıyla kurulmuş özel ve kamu hukuku tüzel kişilerine tazminat davası açma yetkisi verilmesi şarttır. Böylece hem haksız rekabet kazancı failde kalmayacak hem de potansiyel rekabet ihlallerine karşı caydırıcılık sağlanmış olacaktır.

Kural olarak sağlığa aykırı olmayan fakat ürünlerinde kullandığı helal sertifikası gereklerini karşılamayan teşebbüslerin cezalandırılması mümkün değildir. Fakat yetkisiz helal sertifikası kullanan veya kullandığı sertifika şartlarına uygun üretim yapmayan teşebbüsler, haksız rekabet şartları çerçevesinde hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezası ile cezalandırılabilir.

Haksız veya usulsüz helal işareti ya da sertifikası kullanan kimselerin, TTK m. 55/1.a-2, 9 ve TTK m. 62/1.b hükümleri ile örtüşen fiilleri dolayısıyla cezalandırılmaları şarttır (TTK m. 62). Buna karşılık gerekçedeki, haksız rekabet sayılsa bile maddede doğrudan sayılmayan hallere ceza verilemeyeceği yönündeki açıklama, sertifika sahiplerinin cezalandırılması bakımından tereddüt oluşturabilecektir. Dolayısıyla örnekler arasında yer almayan fakat TTK m. 54/2 kapsamında haksız rekabet sayılan ve belki söz konusu örneklerden daha ağır etkilere sahip haksız rekabet faillerini cezalandırmak mümkün olmayacaktır. Bu yüzden TTK m. 62 hükmünün uygulama alanı, “dürüst ve bozulmamış rekabet”i (TTK m. 54/1) koruyacak şekilde genişletilmedikçe, haksız rekabet karlı bir iş sayılarak teşvik edilmiş olacaktır.

Tüketici menfaatlerini koruma görev ve yetkisine sahip özel hukuk ve kamu hukuku tüzel kişilerinin dava açma hakkını, ortak tüketici menfaatleriyle sınırlandıran yeni TKHK m. 73/6 hükmü, TTK m. 56/3 hükmü ile çelişmektedir. Tüketici menfaatlerini koruma görev ve yetkisine sahip özel hukuk ve kamu tüzel kişilerine haksız ticari uygulamalara karşı dava açma hakkı tanımayan yeni TKHK m. 73/6 hükmü bu haliyle, hem TTK m. 56/3’ün hem de ETKHK m.

23/4'ün gerisinde kalmış olacaktır. Bu sebeple yeni TKHK m. 73/6, bedeli hazineye ödenmek üzere tazminat davası açma hakkını da içerecek şekilde değiştirilmelidir.

KAYNAKLAR

AKİPEK, Jale G.; AKINTÜRK, Turgut; ATEŞ KARAMAN, Derya, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, İstanbul 2012.

AKSOY, Mehmet Ali, “*Haksız Rekabet Halleri ve Haksız Rekabetin Tespiti*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 2011.

ANTALYA, O. Gökhan, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul 2013.

ARKAN, Sabih, “Haksız Rekabet – Gelişmeler – Sorunlar”, *BATİDER*, C. XXII, S. 4, 2004, s. 5-20.

ARKAN, Sabih, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler”, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Konferans, Bildiriler - Tartışmalar*, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s. 43-60.

AYHAN, Rıza; ÖZDAMAR, Mehmet; ÇAĞLAR, Hayrettin, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, Ankara 2012.

BİLGİLİ, Fatih; DEMİRKAPI, Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, Bursa 2012.

BOZTOSUN, N. Ayşe; ÜNAL, Akın, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Ticaret Unvanına, İşletme Adına ve Haksız Rekabete İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, Y. 2005, s. 383-412.

ÇEKER, Mustafa, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku*, Adana 2013.

DOĞAN, Çağrı, CE İşareti ve Türkiye'deki Kullanımına Yönelik Yapılan Uyum Çalışmaları, 2011

[http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/ce_isareti_25.06.2012%2012-36-16.pdf (03.05.2014)].

ERDOĞAN, Yavuz, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet Suçu”, s. 421-460

[<http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayinlari/ipekyolucanlaniyor/Dr.YavuzERDOGAN.pdf> (10.04.2014)].

ERMAN, Sahir, *Şirketler Ceza Hukuku, Ticari Ceza Hukuku VII*, İstanbul 1993.

ERTÜRK, Yakup Erdal, “Gıda Sanayinde Kullanılan Kalite Güvence Sistemlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi: ISO 9000, ISO 22000 (HACCP) Örneği”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 2009.

FINGER, Manuela; SCHMIEDER, Sandra, “The New Law Against Unfair Competition: An Assessment”, *German Law Journal*, Vol.: 6, No: 1, s. 201-216.

HAVINGA, Tetty, “Regulating Halal and Kosher Foods: Different Arrangements between State, Industry and Religious Actors”, *Erasmus Law Review*, Vol. 3, Issue: 4 (2010), s. 241-255.

HEIDENREICH, Jan Peter, “The German Act against Unfair Competition”, <http://www.iuscomp.org/gla/literature/heidenreich.htm> (10.04.2014).

JAHN, Gabriele; SCHRAMM, Matthias; SPILLER, Achim, “The Reliability of Certification: Quality Labels as a Consumer Policy Tool”, *Journal of Consumer Policy*, 28, 2005, s. 53–73.

GÜVEN, Şirin, *Haksız Rekabet Hukukunun Amacı ve Koruduğu Menfaatler*, Ankara 2012.

KARAHAN, Sami, *Ticari İşletme Hukuku*, Konya 2013.

KAYAR, İsmail, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 2013.

KAYAR, İsmail, *Borçlar Hukuku*, Ankara 2014.

ÖZKUL, Burcu, “Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve TTK Tasarısı Açısından Haksız Rekabet Hükümlerine Bir Bakış”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C. 12, S. 3, 2007, s. 327-342.

POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul 2012.

SAVAŞ, Halil, “Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 2, 2003, s. 121-140.

TAŞKIRAN, Neslihan, “Bilişim Alanında Kalite Uygulamaları ve Standartlar Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, 2010.

TOPÇUOĞLU, Metin, “Rekabet Hukuku Uygulamasında Teşebbüs Birlikleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 4, 2001, s. 129-171.

TOPÇUOĞLU, Metin, *Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları*, Ankara 2001.